

HIND 20 MARKA

NOORUS MAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI
ESIMENE AASTAKÄIK

NR. 11

MIHKLIKUU

1926

S I S U.

Lafcadio Hearn: Rokura-Kubi. — K. Hänninen: Jäämere kangelane. — A. Lints: Torm. — H. Sienkiewicz: Majakavaht. — A. Russel-Bond: Jutt poisist, kes leidis õhu. — Loodusesõbra nurk. Võistlusi ja ülesandeid. Noorusmaalased omavahel. Male. — Kabe.

! Noorusmaalane!

Kas sul on palju sõpru ja tuttavaid, kellel veel ei käi „Noorusmaa“? Too noorusmaalaste perre juure vähemasti üks uus liige. Mida enam meid, seda võimsam meie riik.

Kirjakast.

V. P. — Ei. H. d. — Palju tühist sõnakõlminat ja halbu keelevigu — ei. Lemmelein — „Palve“ on laialivalgub ja sisutu, ei saa tarvitada. YX — ilmub. Laulumees — muidu oleks ju päris kena, kui ei oleks aga Aaviku rahvalaulude kogu, kus see laul ka väikeste muudatustega trükituna seisab. I. R. — Teie seitsmest laulust ei saa ühtegi tarvitada, igal neist on puudusi ja halbu vigu. Tehke luuletuse kallal rohkem tööd. Juhani — Täname ja tarvitame. A. Soilavoo — „Kadaraiku needus“ valgub laiali ja on vormilt ning väljendusviisilt halb. Rohkem pingutust ja endakriitikat.

Tarvitamata kaastöö hoitakse alal vaid siis, kui sellele pääle kirjutatud sellekohane nõudmine. Käsikirjad olgu puhtasti ja laiade joonevahedega kirjutatud ainult lehe ühele küljele.

NOORUSMAA

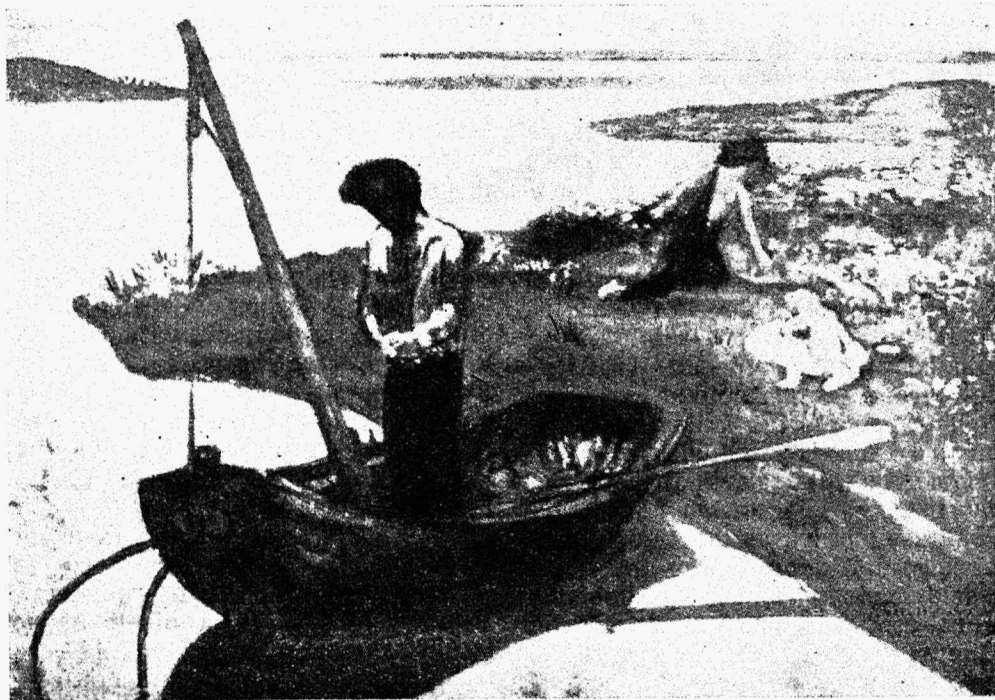
EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 11.

Mihklikuu

1926.

Toimetuse juhataja: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

Pierre Puvis de Chavannes.

Vaene kalur.

P. Puvis de Chavannes (l. püvi dö šavann) kuulub prantsuse suurimate kunstnikkude hulka. Sündinud 1824, surnud 1898. Maalis suurejoonelisi seinmaale ja oskas kaunisti ja veenvalt kujutada inimest ta avaldusis ja töis. Nende otsekoheste ja hingele lähedate piltide hulka kuulub ka Vaene kalur.

KOKORAN KVBÍ

Lafcadio Hearn'i
jaapani muinasjutt.

Inglise keelest
G. Tammes.

Ligi viissada aastat tagasi elas üks samurai,¹⁾ nimega Isogai Heidazaemon Taketsura, kes oli Kyushu valitseja Kikuji teenistuses. See Isogai oli pärinud omilt sõjakailt esivanemailt loomuliku kalduvuse sõjateenistuseks ja erakorralise rammu.

Juba poisikesena ületas ta omad õpetajad vehklemisuskuses, vibulaskmises ja odatarvitamises ning omas kõik vahva ja osava sõduri väärtused.

Hiljem, Eikyo sõja ajal, sai ta väga kuulsaks ja kõrge austuse osaliseks. Kuid Kyushu valitseja suguvõsa hävines ja Isogai jäi ülemuseta. Ta oleks alati teenistust leidnud mõne teise daimyo²⁾ juures, kuid tema süda jäi truuks endisele valitsejale ja ta otsustas jätta ilmaliku elu. Ta lõikas ära juuksed ja hakkas rändajaks preestriks, võttes omale Buddisti nime — Kvairyo.

Aga ka preestri kuue all jäi Kvairyo samuraisüda alati soojaks. Nagu endiseil aastail ta hukkumist ei kartnud, nii naeris ta nüüdki hädaohu üle; igasuguse ilmaga, igal aastaajal rändas ta ringi ja jutlustas hääd säädust sääraseis paigus, kuhu teine preester ei julgenud minna. Tol aastasajal valitsesid ilmas kurjus ja korralagedus ja suurel teel ei võinud ükski reisija olla kindel, isegi mitte preester.

Esimesel pikemal rännakul jõudis Kvairyo juhtumisi Kai maakonda. Ühel õhtul, kui ta mägedes teel oli, jõudis ta üksildasse kohta, kus lahtise taeva all öö tuli mööda saata. Ta leidis pehme rohuga kaetud koha tee ääres, heitis maha ja valmistus unele. Ta

ei hoolinud iialgi mugavusest; isegi paljas kalju oli temale hääks voodiks, kui midagi paremat ei leidunud, ja männijuur suurepäraseks padjaks. Tema keha oli rauast, ning kaste või vihm, külm või lumi ei tülitanud teda kunagi.

Vaevalt oli ta maha heitnud, kui teed mööda keegi mees temale lähenes, kandes kirvest ja suurt puuhalgude kimpu. Puulõikaja peatus Kvairyot nähes ja hüüdis suure imestusega:

„Mis mees võite teie küll olla, hää härra, et teie julgete sarnasesse kohta üksinda maha heita? ... Siin on olemas vaime ja koguni palju. Kas teie ei karda Juustega Asju?“

„Mu sõber,“ vastas rõõmsalt Kvairyo: „ma olen rändaja preester — Pilve ja Vee Külaline, nagu rahvas mind nimetab. Ja ma ei karda põrmugi Juustega Asju, kui teie vaimusid, kodukäijaid või tonte mõtlete, ehk midagi muud sellesarnast. Üksildasi kohti ma armastan — nad on sündsad enesesse süvenemiseks. Ma olen harjunud lahtise taeva all magama ja ei tunne hirmu oma elu eest.“

Teie olete tõesti väga vahva mees, härra preester,“ vastas talupoeg. „Sellel kohal on väga halb kuulsus. Ma tõendan, et siia on äärmiselt hädaohtlik jääda. Sellepärast palun teid — tulge minu juure õomajale, olgugi et see ainult vilets hütt on ja minul midagi pole teile õhtueineks pakkuda. Kuid sääl vähemasti on katus, mille all võite rahu-likult puhata.“

Talumees palus nii tungivalt, et Kvairyo, kellele mehe viisakus meeldis, andliku kutse võttis vastu.

Puuraiuja astus eel kitsast teerada mööda, mis suurelt teelt läbi metsaga

1) samurai — sõdur.

2) daimyo — vürst.

kaetud mägestiku kõrgemale viis. Viimaks leidis Kvairyo end mäe harjal ja silmas täiskuu paistes väikse rõõmsasti valgustatud onni. Puuraiuja juhatas külalise majakese taha, kuhu bambuse toru kaudu kustki ojast oli juhitud vesi, ja siin pesid mõlemad mehed oma jalgu. Vaheseina taga oli juurevilja aed, kasvavad seedrid ja bambus ning kustki kõrgemalt kukkus tasa kahisedes ojakene, läikides kuuvalgel pikana hõbekangana.

Kui Kvairyo ühes saatjaga majakesse astus, leidis ta säält neli inimest — mehi ja naisi, kes koldetule juures soojendasid käsi. Nad kummardasid sügavasti ja tervitasid aupaklikult preestrit. Kvairyo imestas selle vaese rahva viisakuse üle ja oli peaaegu kindel, et lahke pererahvas kord on näinud paremaid päivi. Ta ütles majaperemehele: „Teie lahkest kõnest ja teie pere üli viisakast tervitusest on näha, et teie alati lihtne puulõikaja pole olnud. Võib olla, olite teie kunagi pärit kõrgemast klassist?”

Puulõikaja vastas naeratades:

Härra, teie ei eksinud, arvates nii. Minu elulugu on kurb. Ma olin kord tähtis ametnik ühe daimyo teenistuses, kuid oma süü pärast kaotasin ma kõik. Ma armastas liig palavasti naisi ja veini ning toimetasin ägeduses ülekohtuselt. Minu egoism hävitas meie kodu ja oli mitme inimese surma põhjuseks. Karistus käis minu kannul ja ma elasin kaua pagulase elu. Nüüd palun ma sageli, et võiksin kuidagi tehtud kurja teha hääks ja kaotatud kodu ehitada üles. Kuid ma kardan, et see minul iialgi korda ei lähe ja katsun oma eksimuste tasu vaikselt kanda, aidates teisi õnnetuina nii hästi, kui see mul võimalik.“

Kvairyole meeldis otsekohene seletus häätahtlikust otsusest ja ta ütles: „Mu sõber, ma olen näinud mehi, kes nooruse eksitused hiljem õiglase eluga on teinud hääks. Pühas sutras¹⁾ on öeldud, et isegi suurim ülekohus hää elu jõul võib saada suureks vooruseks. Ma ei kahtle teie hääs südames ja loodan, et teid ootab parem saatus. Täna õhtul

loen sutrat teie hääks ja palun, et saaksite jõudu möödunud eksituste eest määratu karistuse kandmisel.“

Nende sõnadega soovis Kvairyo majajomanikule hääd ööd ja astus vaikesse kõrval-ruumi, kus tema jaoks voodi juba oli valmis. Siis heitsid kõik puhkama pääle preestri, kes paberilaterna valgusel luges sutrat. Hilja ööni luges ja palvetas preester: siis avas ta oma magamistoa akna, et korraks vaadata välja. Öö oli põhjatu ilus: ei ühtki pilve tuevas, ei vähematki tuuleõhku; hele kuu heitis teravaid musti varje kastest läikivale rohule. Rohutirtsude laul ja teiste putukate sumin täitis õhku omapärase muusikaga, ja veekukkumise kahin kostis selgesti vaikselt ööst. Kuuldes vee kahinat, hakkas Kvairyo tundma janu; talle tuli meele bambusetorust jooksev vesi, kus ta õhtul pesi jalgu ja ta otsustas tasakesi minna sinna, tülitamata uinuvat pererahvast. Ettevaatlikult tõukas ta bambusest vahukse kõrvale ja astus suuremasse tupp ja paberist laterna valgusel nägi ta omaks kirjeldamata üllatuseks — viit päata keha!

Esiteks arvas ta, et siin mõrtsukatöö korda saadetud. Kuid siis pani ta tähele, et verd kuski ei olnud ja päata kaelad ei näinud nii välja, nagu oleksid nad lõigatud läbi. Siis ütles preester endale!

„Embkuumb, kas on see nõidade tehtud silmamoondamine, või olen ma Rokura-Kubi asukohta meelitatud . . . Soshniki raamatus on kirjutatud: kui keegi leiab Rokura-Kubi päata keha ja selle teise kohta viib, siis ei saa päata oma kohale tagasi tulla. Ja kui ta tagasi tuleb ja leiab, et tema keha paigalt liigutatud, lööb ta end kolm korda vastu põrandat, karjub suure hirmuga ja sureb. Nüüd, kui see Rokura-Kubi asukoht on, ei tähenda see minule hääd ja ma olen õigustatud raamatus antud juhutuse järele talitama.“

Ta haaris majaperemehe keha jalust kinni, lohistas aknani ja tõukas aknast välja. Siis läks ta tagaukse juure, kuid see oli seestpoolt kinni ja ta aimas, et päad olid läinud suitsuaugu kaudu läbi katuse välja. Avades ettevaatlikult ukse, hiilis preester läbi juurevilja aia

1) sutra — buddistide püha raamat.

metsasalga poole, kust kostsid hääled. Ühe puutüve tagant silmas ta päid — kõiki viit — nad lendlesid lobisedes ringi. Nad sõid usse ja putukaid, mida leidsid maast ja puudelt.

Majaperemehe pää jättis söömise ja ütles:

„Ah kui rasvane see rändaja preester on, kes täna öösel tuli! Kui meie ta ära sööme, saavad meie kõhud hästi täis... Ma tegin rumalasti, et ma temaga nii rääkisin — nüüd loeb ta sutrast minu hinge päästmiseks! Kuni ta loeb ja palvetab ei tohi meie teda puutuda. Kuid varsi saabub hommik — ehk on ta magama heitnud... Minge keegi ja vaadake, mis ta teeb.“

Ühe noore naise pää tõusis kohe õhku ja lendas nahkhiirena kergelt maja poole. Mõne minutiga oli ta juba tagasi ja karjus suures ärevuses: „Seda rändajat preestrit pole majas — ta on läinud. Kuid see pole kõik! Ta on ära viinud meie peremehe keha ja ma ei tea, kuhu.“

Seda kuuldes, muutus majaperemehe pää kuuvalguses hirmsaks: ta silmad avanesid pärani, juuksed tõusid püsti ja hambad välkusid. Siis kostis õudne kisa ta huultelt ja valades vihapisaraid hädaldas ta: „Niipea kui mu keha kohalt on liigutatud, ei saa ma temaga enam ühineda! Siis pean ma surema!... Ja ainult selle preestri pärast! Enne surma tahan ma ta leida! — Ma rebin ta lõhki! Ma söön ta ära! Sää! on — selle puu taga! Vaadake seda rasvast pelgurit!“

Samal hetkel tormas majaperemehe pää ühes teistega Kvairyo kallale. Kuid tugev preester oli juba end sõjariistaga varustanud — see oli jäme ja raske noore puu tüvi; selle puuga jagas ta pääletungijaile päile hirmaid hoope. Neli pääd lendasid ära, kuid majaperemehe pää ei hoolinud hoopidest — ikka ja ikka tormas ta preestri kallale kuni tal viimaks läks korda hammastega Kvairyo pahemast kuue varukast kinni haarda. Kvairyo võttis pää juukse-sõlmest kinni ja andis temale veel ühe hoobi. Pää ei lasnud hambaid lahti, kuid karjatas koledasti ja jäi liikumata rippuma. Ta oli surnud, kuid tema hambad hoidsid preestri kuuevarukast nii

kõvasti kinni, et võimatu oli avada lõualuid.

Ripneva pääga varuka küljes pööris preester majakesse tagasi. Kui ta taguksest tuppa astus, lamasid kõik neli verist pääd oma kehade lähedal ja pidasid nähtavasti nõu, kuid silmates Kvairyot, lendasid nad kisaga „Preester! Preester.“ metsa.

Idapoolne taevas punetas; koit oli lähedal, ja Kvairyo teadis, et pimeduse tundidega on vaimude võim piiratud. Ta vaatas verega, vahuga ja mudaga kaetud pääd oma varuka küljes, naeris kõvasti ja mõtles: „Milline miyage! (reisilt toodud kingitus) — ühe vaimu pää!“ Siis võttis ta omad vähesed asjad kaasa ja rändas edesi.

Ta peatus alles Suva linnas Shinanos ning jalutas päätanaval, surnud pää varuka külles. Naised minestasid, lapsed karjusid, suur rahvahulk kogus kokku, kuni viimaks politsei ilmus ja preestri vangistas. Sest kõik olid arvamisel, et Kvairyo inimese oli surmanud, kes tapmise hetkel mõrtsuka varukasse oma hambad löönud. Preester naeratas ainult, jättes küsimused vastamata.

Õo saatis preester vangimajas mööda; teisel hommikul viidi ta kohtunikkude ette. Temalt nõuti seletust, kuidas tema, olles preester, julgeb tapetud inimese pääga linnas liikuda ja oma kuriteoga niiviisi uhkustada.

Kvairyo naeris kaua ja kõvasti. Siis seletas ta: „Härrad! Ma ei ole seda pääd oma varuka külge kinnitanud, ta tegi seda ise vastu minu tahtmist. Ka pole ma mingit kuritegu korda saatnud, sest see pole inimese, vaid vaimu pää. Ma ei ole ka tema verd valanud, vaid ainult enesekaitse abinõusid tarvitanud...“ Ja ta seletas, kuidas kõik see lugu viie pääga juhtus. Siis naeris ta uuesti kõigest südamest.

Kuid kohtunikud ei naernud. Nad pidasid preestrit südame ta kurjategijaks ja tema seletust nende mõistuse pilkamiseks. Nad olid valmis Kvairyot surma mõistma, kõik, päälle ühe kõige vanema mehe. See kohtunik pööris kaaslaste poole ja ütles:

„Vaadake pää hoolsasti järele, seda pole meie veel teinud. Kui preester õigust rääkis, siis leiame päält asitõen-

dusi... Tooge ta siia! Pää ühes ülikuuega võeti Kvairyo õlgadelt maha ja vana kohtunik vaatles teda põhjalikult. Kaelal leiti imelikke punaseid märke. Kohtunik näitas kaaslastele, et ei ole kaelal mingisuguseid lõikamise või raiumise jälgi: kael oli sile ja veretu, nagu puult langenud lehe vars... Siis ütles vanem kohtunik: „Kõik, mis preester jutustas, on õige. See on tõesti Rokura-Kubi pää. Raamatus „Nan-ho-i-butsumi“ on kirjutatud neist punastest märkidest kaelal. Ka on teada, et Kai maakonnas juba vanast ajast saadik vaimud elutsevad... Kuid teie, mu härra, pööris ta kaebealuse poole: „mis haruldane vahva preester teie olete? Teie saatsite korda vägitöö, millega ükski preester vaevalt hakkama oleks saanud. Teil on iseloomus rohkem sõduri, kui preestri jooni. Võib olla olete teie endine samurai?“

„Nii see ka on, mu härra,“ vastas Kvairyo. Enne kui ma preestriks sain, olin ma kauemat aega sõjameheks ja tol ajal ei kartnud ma meest ega kura-dit. Minu nimi oli siis Isogai Heidazaemon Taketsura, Kyushust; võib olla, leidub teie seas keegi, kes seda nime mäletab.“

Kuulsa nime nimetamisel tõusis kohtusaalis elav austamise sosin, sest paljud mäletasid seda nime. Kvairyo leidis enda varsti olevat sõprade keskel. Suurte auavaldustega saadeti ta kohaliku daimyo lossi, kus ta pidulikult võeti vastu. Ilusate kingitustega lahkus Kvairyo Suva linnast ja oli täiesti õnnelik. Pää võttis ta endaga kaasa.

Nüüd jääb ainult jutustada, mis sai pääst.

Paar päeva pärast Suvast lahkumist kohtas Kvairyo teeröövli, kes teda käskis riided ära anda. Kvairyo ulatas ülikonna röövlile, kes nüüd alles

silmas, mis rippus selle varuka küljes. Vahva teeröövel ehmatas väga ja astus tagasi. Siis hüüdis ta: „Mis preester teie olete? Teie olete halvem mees kui mina! Ma olen küll inimesi tapnud, kuid inimese pääga pole ma kunagi jalutanud. Tore, härra preester, meie oleme ametivennad ja ma austan teid väga!... See pää kuluks aga minule ära: ma võiksin temaga rahvast hirmutada. Kas teie ei müüks seda mulle? Ma annan omad riided teie ülikuue eest ja raha veel päälegi.“ Kvairyo vastas:

„Ma annan teile pää ühes ülikuuega, kuid ma pean teid hoiatama, et see ei ole inimese, vaid vaimu pää. Vaadake, et teie pääd ostes hätta ei jää tulevikus.“

„Ah kui kena preester teie olete!“ imestas röövel. „Teie tapate inimesi ja teete veel selle üle nalja!... Kuid minul on tõsine nõu. Siin on minu riided ja siin on raha. Las' jääb pää mulle“...

„Võtke see asi“, lausus Kvairyo. Ma ei teinud nalja. Ainuke nali võib see olla, et teie rumal küllalt olete vaimu pää eest raha makstes.“

Ja Kvairyo läks naerdes oma teed.

„Nii omandas teeröövel vaimu pää ja preestri ülikuue. Mõne aja mängis ta „vaimu-preestrit“ suurtel teedel, kuid sattudes Suva linna naabrusesse, kuulis ta Kvairyo lugu ja hakkas kartma Rokura-Kubi hinge kättemaksu. Ta otsustas Kai maakonda Rokura-Kubi asukohta minna ja pää sinna matta vaimu keha juure. Ta leidis ka üksildase onni Kai mägestikus, kuid sääli ei olnud ühtki hinge. Teeröövel mattis pää majakese taha metsa alla ja tellis ühe Segaki-jumalateenistuse Rokura-Kubi hinge rahulduseks. Hiljem asetas ta pää matusepaigale hauakivi, mis praegugi veel tuntud Rokura-Kubi hauakivi nime all.

Soome keelest M. Nurmik.

10. Linnumägedel.

smaspäeval algas jälle argipäevane töö. Vara hommikul teatas kapten, et tuleb hakata „kala“ puhastama, et saaks varsi minna uusi püüdma. Valaskalast sai kõrgevärtuslikku kalaluud (Fischbein) ja rasva, kuid selle eraldamine oli mitme päeva töö.

Gröönimaa valaskala vinnati laeva küljele. Nüüd alles sai Lauri täie käsituse selle valdavast kogust. Ta küljele oleks mahtunud otsakuti kaksteist keskmise kasvuga meest, suuõõnsus oli nii suur, et harilik sõupaat ühes meestega sinna sisse oleks mahtunud, hingeauku oleks mees võinud rusika tõugata; ainult silmad olid sel hiiglasel imeväikesed, kõigest paar tolli läbi mööta. Saba, mis seda loomakoletist oli pääasjalikult kannud nobedamini edasi, kui aurumasina jõul ringikäiv kruvi ajab, oli nelja sülla laiune.

Lauri ja Vangel võisid siis möögapikkuste nugadega lõigata selle pinnast jalapakususi rasvavilakaid, mis siis maale vinnati, sinna püvisäetud rasvakatelde juure. Looma ümbert kooriti niiviisi rasvakord maha ja suulaest eraldati mitusada kihva, millest saajakse kallihinnalist valaskalu ja millest suurimad olid isegi viie meetri pikkused. Selle puhastuse järel jäeti valaskalaid röövlindude söödaks. Kuid selle asemel algas nüüd rannal rasvakollete ääres kiire töö. Rasv oli vaja vedelaks sulatada, tündreisse valada ja laeva suurtesse laduruumidesse veeretada. Kapten Jensén määras rasvasulatustööle venelased ja koltalaplased, ja norralane Bukke pidi jääma tööd juhtima, Lauri jäi samuti maale koltalplase Uula-Pieraga põtru küttime ja saartelt haha ebemeid korjama. Laeva muu meeskond valmistas end taas merele hankima uusi valaskalu.

Seda valaskala-lugu oleme ehk mõne meelest jutustanud liigagi üksikasjaliselt. Kuid sel Gröönimaa valaskalal, kelle Jöranssoni harpuun mereseljalt kinni võttis, oli siiski suur tähtsus Lauri Päivanieme ja kõigi maalejäänute elus. Ilma selleta oleksid ta edesised elujuhtumused olnud üsna lühikesed ja ilma keerdkäikudeta — ilma selleta oleksid, kapten

Jenséni algupärase kava järele, kõik mehed esimesel püügireisil kaasas olnud, mis tehti Pooli-lahe asukohast, kuid mis neile kõigile sai saatuslikuks.

Kapten Joonas Jensén oli täpse korra mees; ta pidas laeval tublisti korda ja kavatses kõik tööd hoolikalt ette. Ta vihastas harva, aga hoidku taevast, kui ta määrusi ei täidetud, kui mingi hää ettevõtte hoolimatult nurja aeti, siis valdas teda pöörane raev, siis vabises ta punane sikhabe kui kadakas maavärisemisel ja ränk sõnavaling uhtus süüdlase kõrvu. Kuid tormile järgnes harilikult vaikus või tasane tuul. Teda austati ta õiglase meele pärast, ja tubli merimehena oli ta ühingu poolt läkitatud sellele vastutusrikkale Idasaarte teekonnale.

Palju oli kapten Jensénil korraldamist enne püügile minekut, sest meeskond tuli jaotada kahte rühma ja määrata igale esmakordlasele kohane töö. Laeva pidi laadima võimalikult vähese ajaga, sest tema, ehk sest küll kellelegi ei kõnelnud, ei usaldanud sugugi Idasaarte suve ega jääseisukorda. Ka Lauri sai kaptenilt oma jahipüüsi. Seda andes lausus ta Laurile:

„Loodan su laskeosavuse päale, ehk küll tean, et neil rinnakuil võid jääkarugagi vastamisi sattuda. Siin on see belgia püss, sellega võid ka edespidi silma lasta, et karu valge nahk verega ei rivetuks. Aga hoia, et sa kallist relva ei lase roostesse minna. Rasva peaks siin koldeis ikka niipalju leiduma. Siin on püssirohtu enam kui kolmekümneks laenguks, ja siin kuule ja pistonge. Põdraliha säilitage need paar-kolm päeva lumes, kuni meie püügireis kestab.“

Samuti andis ta Uula-Pieralegi püüsi ja sama palju laskemoona. Ka Bukke sai täpse määrused rasvakeetmise jaoks. Kui veel oli toitustid maale toodud, võttis „Varangi“ sõidusuuna Pooli lahe suu poole.

„Tehke, poisid, kärmesti,“ hüüdis Jensén laevatekilt maalejäänutele, „et kõik oleks valmis, kui taas teisi toome. Me katsume esmalt püüda Gröönimaa valaskalu, sest neist saab nobedamini lasti kätte.“

Kapteni korralduse järele läks Lauri Uula-Pieraga esmalt Pooli lahe saartele haha ebemeid koguma. Seks oli jätud neile lootsik ja terve lasu kotte, kuhu kallid ebemed puhastamatult tulid korjata. Pehmeid ebemekotte oli meestel luba magamispahtjadena tarvitada, kuni saajakse jääkaru või põdra karusnahku. Lauri juhtis lootsiku esmalt kõrge kaljusaare

poole, mis asus veidi kaugemal, kui neile juba tuttav Jenseni saar.

„Kuuled sa, Lauri,“ sõnas Uula Viena-karjala murdel, mida oli Petsamos õppinud¹⁾, „ma näte eelä üüsi merirauga.“

„Selle merimehe surma ennustaja?“

„Tollesama — Jummal halasta! Ma kõndse pooleüü aigu laiva pitte, sis tõi merest miehe pää, kaie laiva ja katte, meriki es virvendä enämb.“

„Külap see oli mõni habemik hüljes, polnud sääl muud midagi.“

„Küll ma joht hülget tunnõ. Merirauk üks oll! Tiiaäi kelle perä ta saadeti.“

Lauri ei viitsinud vaidlema hakata ebauskliku koltlasega, sest selle usk meriviirastustesse ja nende ennustustesse oli kõikumata kindel, kuid ise uskus ta kindlasti, et Uula-Piera nähtud merirauk oli habemik hüljes, kes laeva lähedal juhtus päd töstma.

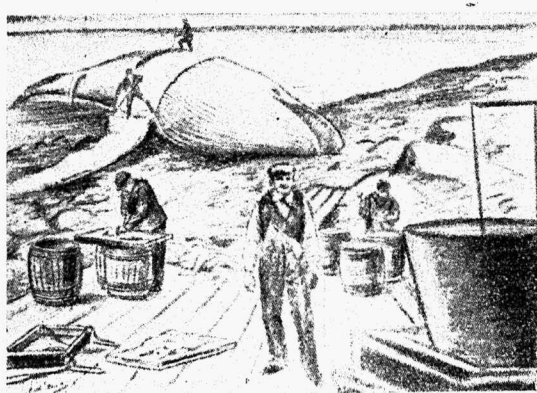
Kui Lauri Päiväniemi oleks paremini tunnund linnumägede elu, ei oleks ta läinud esmalt Pooli lahe kõrgemalt ja järsemalt saarelt haha ebemeid otsima, sest linnumägedel valitseb täpne maa-ala jaotus. Erimägedel asuvad eriliigid sama rinnaku erikõrgusil.

Vangeli saarel, nagu Lauri selle ristas, ei asunud hahku, vaid pääasjalikult kajakaid, söödik-änne, jäätuvikesi ja vesivutte, tuhandeid või koguni kümneid tuhandeid igast seltsist. Säärast lindude paljust ei osanud Lauri esialgu kujutada. Näis, nagu oleksid nabamaade linnud kõik sinna kogunud lindude riiki asutama, mille iga jalatäis oli kellegi poolt omaks võetud. Kui Lauri ja Uula lähenedid saare mitmesaja meetri kõrgusele kaldaseinale, näitas see peaaegu valgelt: tuhanded linnud olid selle sõnnikuga üle lubjanud, ja osalt istuvat ukket burmeister-kajakat. Lind langes Lauri jalge ette, kuid sel ajal tõusis rannikul säärane segadus, et tundus, nagu oleks kogu mäesein nende pääle langenud. Õhk mustenes lindudest, tiibade plaginasse ja vihinasse seganesid eri linnuliikide tuhanded hoiatushüüded, sest lindude riiki oli tulnud pahim rahusegaja, inimene, kelle kombeid nii mõnigi siit elanik talverändamise aegu oli tundma õppinud. Tiirud ja kajakad oleksid nagu kirunud, et põhjanaba lähedal ka enam inimese eest rahu ei saa. Aga et Lauri ja Uula veidi rannakivil liikumata istusid, tulid linnud vähehaaval oma pesadesse tagasi ja rahu oli jällegi nagu ennegi.

¹⁾ Tõlkes on tarvitatud selle asemel setu murret.

Ehk küll saarelt ebemekotte ei loodetud täis saada, otsustas Lauri siiski ronida üles mäele väiksele vaatlusteekonnale, ja Uula pidi niikanaks jääma lootsiku juure. Ronimisteks valis ta uurme sügava oru põhjas, mis suurte kaljulõhkudega oli üle külvatud.

Rannaribal kivikoludes ja mätaste alla viivais käikudes leidis laianokaliste lunnide pesi ja neis igaihes vaid üks valge muna, neilsamul paigul asusid ka kurikuulsad söödik-ännid, ilged röövlinnud, kes kajakailt tihtilugu nende saagi röövivad ja munapesad tühjendavad. Rinnaku keskkohas nägi ta ridadena hauduvat burmeisterkajakaid. Hauduvad linnud ei kartnud teda. Alles siis, kui ta tahtis neid kätte võtta, läksid nad lendu. Üks ülemal kaljuastmel pesitsev tormilind purskas talle söörmeist vastikult haisvat vedelikku vastu silmi. Mäeharjal asusid lõbusad, umbes kuld-noka-suurused jäätuvikesed; tihedais parvis tõusid nad lendu, nähes inimese äkki ilmuvat neile pühitsetud asupaigale.

„Looma ümbert kooriti niiviisi rasvakord maha.“

Lauri ja Uula pidid jätma Vangeli saare linnuriigi rahule ja sõudma Jenseni saarele, hahkade ja hanede tõotatud maale. Saare keskkohas oli hauduvaid emahaku nii tihedasti, et raske oli jalga maha panna, ilma et poleks astunud mõne linnu või selle munade pääle. Vihast kähisedes ja ebemekorjajate kingi nokkides lahkusid emad oma pesadest, peaaegu vägisi aetuna. Siis Uula kogus ebemed munade ümbert kotti, ja nii mindi pesa-pesalt edesi, nagu viljasaaki kogudes.

„Mulle on see küll väga vastumeelne töö — rebida haaduva linnu alt soojendavad ebemed, mis see oma maimukestele varjuks on kogunud.“

„A küll ta nokis enda sällast jälj' uue,“ arvas Uula.

Lauri laskis sel saarereisil mitu hane maha ja kogus korvitäie hane- ja hahamune, millega nad olid sunnitud täienema oma ühekülgist merimehe söögisedelit. Pidi sööma hanepraadi siis, kui see odavasti käes oli.

Päevasaagina töid nad oma asukohale ka kaks kotti ebemed.

Kui jahimehed hilja õhtul tagasi jõudsid, oli rasvakeetmine veel täies hoos. Vassili kan-

dis parajasti rasvakamakaid mäekõrgusest humnikust katlasse. Ta oli nagu rasvaga üle valatud; see läikis ta näos, kuhu see ühes nõega oli levinud ruskeks ihumaaliks, seda tilkust ta habemest ja riideist. Miihkali veeretis täisvalatud tündrid eest kõrvale, ja koltlane Mahtvei kohendas tuld. Bukke püüdis ette välja arvata valaskalast saadavat õlimäära ja aega, mis neil rasvasulatamiseks kulus.

„Nõnda see on, mehed,“ lausus ta: „me ei jõua sulatada poolt osagi valaskala rasvast, kui kapten juba teise toob, ja siis paugub kindlasti pikne. Pidage meeles, et see väike selge joakene, mis katla kraanist niriseb, on ühtlasi kullasoon, millest peen niidike meie igaihe kukrusse voolab. Iga asi on kullavääriline, kuid mõne eest saab seda rohkem. Me oleme nüüd maailma saagirikkamal paigal, nüüd peab koguma, nüüd peab ka öösi rühmama tööd teha.“

„Valaskalalaev Varangi, pärit Vuoreijast, sattunud udus ajujää pitsitusse.“

Bukke oli noor, lahjavõitu, valget verd mees, Bergeni linnast pärit. Ta oli toiminud sääl ennem poesellina, kuid jätnud siis leti ja küünarpuu teistele ja läinud Ruija. Temaski oli tubli portsjon rahutat seiklejaverd, nagu Vangelis, kuid ta oli otse ihsuseni kokkuhoidlik, ja tal oli kavatsus oma kodulinna tagasi minna, kui on jõudnud nii palju raha kokku saada, et võiks oma äri avada ja oma kodu asutada. Tal oli juba mõrsjagi teada, kaunis mägestikuneid, kelle päevapilti ta kord Laurile oli näidanud.

Nii, Frans Bukke keris siin oma peent kuldniiti, mis praegu Gröönimaa valaskala rasvana katlakraanist nirises, aga kui ta asutab angroo-kalakaubaladu Bergenis, lootis ta neid tulevat kümnest küljest ja ta punuks need kuldköiteks, mis lakkamata jookseks ta avarasse kassakappi. Seepärast valvas ta vabatahtlikult ööd läbi rasvakatelde ääres ja vaimustas teisigi pea ööd ja päevad kokku töötama.

Aga siin rasvakollete lähedal poleks keegi võinudki magada säärase kõrvupuretavas kaginas. Valaskala maidale oli kogunenud tu-

handeid burmeister-kajakaid, söödik-änne ja tormilinde. Nad riidlesid rähisedes omavahel, et saagile ligi pääseda, neid istus parvekaupa laiba seljal pugu täitmas, ja teisi ahnitses õhus järke ootamas.

Mehed magasid päeval kordamööda päikese paistel ja valvasid valged ööd oma töö juures.

11. Üksiku põdra surm.

ksik emapöder sõi lagedas mägestikuorus mahlakat uut rohtu, näppis maast ja puri, nii et teisi harusid ajavad nahksarved kõikusid, kuid vahel tõstis ta pääd, ajas sõõrmed laiali ja haistis õhku. Tundus tugevat värsket rohu lõhna, mere ja hauduvate lindude hõngu,

kuid ei kustki küljest jäärebase ega -karu vägevat lehka. Pöder kummardas uuesti pääd maha. Imemagusasti maitsis värsket, just öide puhkenud rohi talvel laihtunud põdrale; ta ei raatsinud koonu maast tõsta, teades, et jääkarudel on nüüd muud söömist üliküllalt: mursusid, hülgeid, rannale ajunud laipu ja hauduvaid hakku, hanesid ja muid vesilinde. Ja nüüd ta jääkarust nii suurt ei hoolinudki, sest ta teadis, et suvel selle pätajala eest hõlpsasti pakku pääseb, kui teda aga kápaulatuseni ei lase ligineda. Aga kui pöder vähe aja pärast jälle pääd tõstis, et eritella õhu keemilist koostust, torkas ta sõõrmisse võigast lõhna. Mis see on? Kust see tuli? Vissisti mere poolt tuule hinguse järele. Pöder vaatas teraselt alla orgu. Sääl liigatas miski, kaks halli selga vilgatas kivi taga. Pole need jääkarud ega -rebase, vaevalt küll mõned metsalised. Aga nad siiski kõitsid üksiku põdra pilgu, pääd ei usaldanud enam maha painduda.

„Pauguta joba, pöder lät pakku,“ sosistas Uula, kui nad Lauriga kivi taga küürutasid.

„On alles liig kaugel, vahe on terviga kaheksakümmend sülda.“

„Ma pauguta!“

„Laseme ühtaegu, ma vilistan, kui sihtimisega valmis olen.“

„Kohes sa tsihit?“

„Silma.“

„Ma rinda.“

Lauri käsi vahises pisut, tal oli jahipalavik, nagu ikka esimest suurt saaki leides. Juba jäi kindlaks. „Pau“ ja kaja oru seinast vastas: „pau“.

Kui suits lahkus, nägid nad uhke sarvpää hingetuna lamavat viie sammu kaugusel oma äsjasest söömapaigast. Mägede arg jooksjä ei olnud teadnud, et Idasaarile oli tulnud uus vaenlane, kelle käpp küünib kaheksakümne sülla taha.

„Mu kuul pandse ta maha, ma tsihkse süämede,“ hooples Uula.

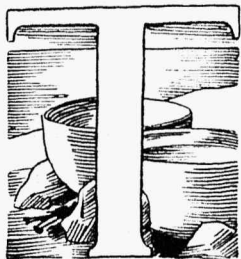
1 võigas — võõras, kummaline.

„Eks vaatame...“

Põdrale oli sattunud silma; muud kuulid auku ei leidud.

Jahimehed nülkisid ja tükeldasid saagi, matsid liha lumme ja läksid uut saaki otsima. Öhtul teiste juure tagasi jõudes oli neil kuus põdranahka, põdrakoivad keedulihaks ja kuue põdra sääreluud, mis Uula ilmingimata oli endale tahtnud, et urgitseda neist oma himurooga: värsket liidi.

12. Jäämere vangid.

Tuled rasvakatelde all olid kustunud, viirastuslikult seisid rannal kõrged katlad ja nende taga ridadesse loatud rasvatüürid. Inimesi polnud kuski näha, kuid seda vilkam oli lindude ning jäärebaste askeldamine valaskala maida kallal, mille äsjane maru oli kaldal kõrgemale kergitanud ja lihavama poole päälle tõstnud. Oma väljaulatavate küljekontidega tuletas ta meele langenud hiiglast, kelle kallal tuhanded käibused kahjurõõmsalt askeldasid.

Telgist veidi kõrgemal asuvalt kingult kuuldus madalahäälelist kõnet.

„Juba viies päev on käes, aga Varangist pole jälgegi näha. See ei ole enam õige asi, paha aimused rikuvad meelerahu, kardan, et laev on kogu meeskonnaga uppunud,“ seletas Bukke.

„Vaj tiia minema Norjamaale ja jätma meid siia,“ arvas Vassili.

„Tead sa ka, mis sa räägid. Või norramees jätaks seltsimehe hähta, tühjale saarele külma ja nalja kätte vaevlema. Ei, seda ta ei tee ilmaski, liiatigi niisugune tubli kapten kui Jensén.“

„Minu mõtle, et kui juhtunu meriõnnetus, ja neil olema vaja minna.“

„Ei, halvemini on käinud nende käsi. Laevameestest ei ole enam sõnatoojarki järele jäänud,“ väitis Bukke.

„Asjata on meil siin kõiksugu võimalusi arutada, me peame midagi tegema, vaja kustki kõrgemalt paigalt merele vaadata, lähemad rannikud läbi käia. On juhtumisi olnud, et laevamehed nii kurnatult randa pääsevad, et enam käia ei jaksa. Siis on abi tarvilik,“ seletas Lauri.

„Kas ma es ütle sulle, Lauri, et tuu tähendäs halba, et ma näie manalase,“ seletas Uula.

„Lähme jalamaid. Ühed lähevad piki Varangi neeme lõunaranda, teised sõuavad Pooli lahe rannaäärsed läbi. Miihkali jäägu telgi juure vahi pidama, et jäähurdad ei tikuks varastama.“

Võttes toidupoolist reisikottidesse, läksid mehed kadunud otsima: Lauri ja Uula läksid neeme lõunarannale ja hakkasid selle äärt mööda edasi minema, Bukke ja Vassili sõudsid lähel ringi, iga sopikese hoolega läbi vaada-

tes. Varangi neeme ninal puutusid nad vastamisi, ent kummadki ei olnud rannalt märkigi leidnud laevast ega selle meeskonnast.

Põhikirde maru oli vaikinud, vahulakalised lainemäed olid muutunud sileseljalisteks, kuid veel kohises lainemurd võimsa, valge vahuvööna ümber neeme mustade kaljude, purustades jäälaami tükke helisevaiks jäänõelteks. Nii kaugele kui silm kandis, näis ajujää laame ja nende vahel vaid vähemaid sulalake. Jää oli lahesuu sulgenud. Õige kaugel lõunas paistis avameri, kuid ei midagi laeva sarnast.

„Kas näete,“ sõnas Bukke, „et ajujääd on piiranud kogu idaranniku. Avamerelt ei näi lahte pääsvatki. Oleks laev veel ülalpool merepinda, paistaks ta sääl jäävöö taga siiapool tungimas. Mu paha aimused on täide läinud: laev on sattunud jääde keskele, mis selle puurks rõhusid, või on ta uduga põrganud vastu jäämäge. Eks ole, ülelele oli merel udu?“

„Laev on uduga võinud ka karile joosta. Mehed on väikesse laevaluupi läinud, kuid tormis on seegi uppunud,“ arvas Lauri.

„Merel ähvardavad merimeest mitmesugused hädaohud, eriti Jäämerel. See on koletis ookeanide hulgas, vahusuine metsaline, kes neelab laevu ja lootsikuid kogu meestega, kuid sellest hoolimata on ta sama naljane, sama ahne. Õnnetu see kapten, kes ta tujusid ei tunne, ta peab lunastama oma eksituse kalli hinnaga — oma hingega. Kardan, et kapten Jensén, muidu osav merimees, ei ole küllalt hästi tunnud nende kohtade iseärasusi, on teinud väikesse vea ja on hukkunud võitluses selle koletisega,“ lisas Bukke juure.

„Kahju kaptenist, kahju kippar Vangelist ja muist laevamehist,“ kurtis Lauri.

„Me oleme nüüd Jäämere vangid, meie saatus näib olevat vali,“ lausus Bukke. „Kahju meist.“

„Kas mi ei pääski, kui kapten tulõ-õi?“ küsis Uula.

„Mitte niipea,“ vastas Bukke. „Valaspiügiühing ja Norra valitsus saadaksid küll laeva meid päästma, kui õnnetusest vähegi teada saaksid, aga kes selle teate sinna Vuoreijasse viib. Et Varangi oli ühtlasi ka valaskalalaev, siis ei oodata meid tagasi enne kui sügissuvel. Siis võib abisaatmine olla juba liig hilja, sest merijää on jõudnud Idasaare ümber piirata, ja meil on ees sünge talv.“

„Oh, et minu Siberist kargasi! Oli lebuska, ehk küll polnu vabadus,“ kaebas Vassili.

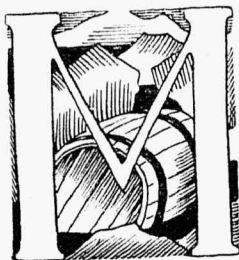
„Nõnda küll, Vassili, vabadust läksid taga ajama, uuesti sattusid vang. Jäämere ahelad võivad olla palju raskemad, kui valitsuse omad,“ lausus Bukke.

Mehed seisid mõne aja vaikselt, silmitse des lõunapoolist taevaranda, kus välgus vaba meri õhtupäikeses säras. Raskel meelel tulid nad tagasi oma asupaiga juure, mis küll ainult ajutiseks oli püstitatud, kuid millest näis saavat nüüd pikaajaline päävari nabamaade külma ja tormide vastu.

Mõne päeva elasid nad veel ebakindlas lootuses, tihti lahele vaadates, et vahest sjiski paistab säält Varangi suits või selle valge kere jääpankade keskel. Asjata. Meri loksus, nagu

peleks midagi juhtunud. Viimaks tulid aga kõik kindlale arvamisele, et meri on nõudnud neilt kalli ohvri, et nad pidid nüüd omal jõul toime saama nende väheste tarbeasjade varal, mis neile olid jäänud. Nad pidid nabamaade loomariigilt võtma kõik, mis vaja, et oma hinge päästa. Nad olid tulnud oma seiklushimu kihutusel ja mõnel määral ka rikastumise ihal hävitama Teravmägede ja mere loomastikku, nüüd olid nad sunnitud seda tegema, sest pakase maa kirjutamata säädus on: „võida või sure.“

13. Pudelpost.

Neri on sellegi poolest ime-lik, et mattes õnnetu laeva või lootsiku ühes meeslega, kannab sageli oma pinnal teate selle saatusest, toimib nagu postimehena hukkunute ja nende omakste vahel. Rannale paisatud aer, mastitüki, lootsiku parras või mingi meeskonnale kuuluv ese kõneleb tihti mahajäänutele tummal keelel kogu kurva juhtumuse.

Kuid teinekord kannab ta pikki teateid; kadunute viimsed tervitused kannab ta ustavalt randa ja heidab maale edasitoimetamiseks.

Nii juhtus ka Varangi-laevaga. Meri viis teate selle hukkumisest Vuoreijasse, enne kui Idasaarile jääjad sellest muud teadet oleksid saanud, kui selle, et laev ilmiski enam nende juure tagasi ei tule. See sündis järgmiselt:

Valaskalalaev Vigo ajas parajasti taga valaskala parve Karusaare ja Teravmägede vahelistes vetes, kui üks merimees märkas meres ajuva¹⁾, märgiga varustatud tündri. Kapten pidas laeva kinni ja laskis tiindri laevale toimetada. Kohe märkas ta, et siin oli tähtis teadaanne, sest tapi auk oli hoolega kinni pigetatud, et vesi sisse ei pääseks.

Kui sellele auk põhja puuriti, leidus sääl sees kümme kirja, adresseeritud eriisikuile

¹ sihtult ümberkantav.

Ruijas, ja õliriidesse kääritud järgmine teadaanne:

„Valaskalalaev Varangi, pärit Vuoreijast, sattunud udus ajujää pitsitusse ja uppunud Idasaarte kagupoolel 77° 5 min. põhja laius, ja 25° ida pik. Greenw. Kapten ja meeskond, kümme meest, lootsikuisse pääsnud, mis nüüd jäälaamil on ajumas. Tugeva tormi tõttu pääsmine ebakindel. Osa meeskonnast, kuus meest, jäänud Idasaarte kaguneemele väheste toiduga varustatult rasva keetma. Sinna püstitasime Norra lipu. Päästke! Saatke need kirjad pärle, need on ehk viimsed tervitused meie armsaile omakstele, reisikulude kandjale ühingu ja isamaale.

Juunikuu 28. päeval 1878.

Kapten John Jensen.“

See sündis septembri 15-ndal.

„Teadaanne on seega siis juba kolm kuud vana; meri on liig kaua kannud endaga oma saladust. Merehädalised on ehk juba ammu aja eest hukkunud või Idasaarile pääsnud, kuid maalejäänud on kindlasti hinges ja neid on võimalik päästa. Me sõidame otsekohe sinna,“ kõneles kapten.

Kuid jäätakistuste pärast ei pääsnud Vigo Idasaarte lähedalegi. Tühjalt pidi ta Vuoreijasse tagasi pöörduma, kaasas kurblik teade. Riigi ja valaspüügiühingu korraldusel varustati uus päästeseltskond, mis sõitis Idasaarte Larni-nimelisel valaskalalaeval, kaasa võttes suuski, koerad ja kelgu ning harjunud meeskonna.

Kapten mõtles saata kindla merijää servast koerakelgu hädalisi laeva tooma. Ent seegi katse läks hoopis nurja, sest ebakindel ajujäävöö oli päratu lai. Korra juba laev pääsis jäälaamide ümbert ringi sõites Idasaartele nii lähedale; et selle tundurite harjad täevarrannal paisisid, kuid uute ajujää pankade pitsitusel pidi laev taanduma. Siis lasti pimedal sügisõhtul laevast tulirakette, märgiks, et püütakse appi tulla ja et merehädaliste seisukord on teada. Seda Varangi maja mehed ei märganud, sest siis oli Lauri leidnud hollandlaste kivimaja, ega juhtunud sel päeval käima Pooli neemel. Päästelaev oli sunnitud tühjalt Vuoreijasse tagasi sõitma, kus valaskaluriite omakste ja kogu linna rahvas leinas hukatusse sattunute koleda saatuse pärast.

Torm.

Adrienne Lints.

Õõ saabus. Kuulatan veel tuulte nuttu,

Mis kaeblik-kurvalt, ahastavalt kajab.

Ja valu pisaraid — neid ülalt sajab.

End hirmund loodus peidab halli uttu.

Torm laastab puid ja süngelt naerdes ruttu

Ta üle põllu kihutades ajab —

Siis peatub — jõudu võitlemiseks vajab.

Mets sosistab kui õudist tondijuttu . . .

On ilus südaõine loodus, võitlust ihkav —

Kui kangelane seisab iga puu —

Kui vägev hiiglane, julm, heitlust tihkav.

On ilus tormgi, metsik, armutu —

On ilus loodusvägi — valgust vihkav,

Ning õine valukaeve sõnatu.

MAJAKAVAHT.

H. Sienkiewicz. Tõlkinud M. Aleksa.

N. Mey joonistustega.

Väike Espinoli linnake, Paanamast mitte kaugel, oli suures ärevuses majakavahi kadumisest. Et see juhtus tormi ajal, siis oletati, et vaeseke läks liig lähedale väikse kaljusaare kaldale, kus seisis majakatorn, ja viidi kaasa lainetest. See arvamine oli seda tõenäolisem, et teisel päeval isegi majakavahi paat puudus oma harilikust seisukohast, väikeses lahes. Sellele vagantsele kohale oli hädatarvilik paigutada keegi ja just võimalikult ruttu, sest majakatornil ei ole väike tähendus mitte ainult kohalikule laevandusele, vaid ka laevadele, mis tulevad New-Yorgist Paanamasse. Moskiito laht on täis liivaseljäandikke ja veealuseid karisid, mille vahelt isegi päeval tee on vaevaline, ent öösel, eriti kesk suuri udusid, mis tõusevad sageli neilt vetealadelt ekvaatori päikese soojendamisel, peaaegu võimatu. Siis on ainsaks tejuhiks, rohkearvulistele laevadele, majakatuli.

Uue majakavahi otsimise raskus langes Ühisriikide konsulile, — raskus mitte väike: esiteks sellepärast, et asemik oli tarvis leida kindlasti kaheteistkümne tunni jooksul; teiseks, majakavaht pidi olema äärmiselt korralik inimene, lõppeks, kandidaate ei olnud üldse ümbruses.

Elu majakatornis on raske ja üldse ei meeldi lõunamaa kerge eluga harju-

nud inimestele. Majakavaht — see on peaaegu vang. Ta ei tohi lahkuda oma kaljuselt saarelt, välja arvatud ainult pühapäevad. Paat toob talle kord päevas Espinolist toitu ja vett ning ruttab ajaviitmata tagasi; saarel (tiinu suurusel) ei ela ainustki hinge. Majakavaht elab majakatornis ja hoiab tema korras; päeval peab ta riputama välja mitmevärvilised baromeetrit näitavad lipud, öösel süütab tule. See kõik ei olekski eriti raske, kui trepp, mis ulatab alt, torni jalat lambini, ei oleks neljasaja astmeline, ent majakavaht peab päevas mitu kord selle teekonna võtma ette. Üldse: elu on raske, väsitav. Sellepärast ei ole midagi imestuseväärilist, kui mr. Isak Fokonbridge oli suures mures, mitte teades, kust leida majakavaht kadunu kohale; kerge on kujutella ta rõõmu, kui kohasoovi ja ilmus ootamatult samal päeval. Too oli vana mees, seitsmekümne aastane, võib olla, et isegi vanem, ent terve, sirge sõduri välimusega. Ta juuksed olid täiesti hallid, näo värv oli tõmmu nagu kreoolidel, ainult sinised silmad tunnistasid põhjamaalast. Ta nagu oli melankoolne, kuid usaldustäratav. Juba esimesest pilgust meeldis ta mr. Fokonbridgele. Vaja oli ta üle ainult mõningaid teateid.

— Kust te olete?

— Poolast.

— Mis te tegite selle ajani?
 — Hulkusin mööda ilma.
 — Majakavaht peab elama ühel kohal.

— Mulle on hädatarvilik puhkus.
 — Olete teeninud kuski? On teil sellekohased tõendused?

Rauk tõmbas taskust luitunud poolsiidist räbala, mis oli sarnane enam vanale lipule, ja arutas ta lahti.

— Vaat', siin on kõik mu tunnistused. Rist... selle sain kolmekümneandal aastal. Teine — hispaania oma, karlistide sõjast osavõtmise eest; kolmas — prantsuse Au-Leegion, neljanda sain Ungarist. Pärast ma võitlesin Ühisriikides lõunamaalaste vastu, sääl ei anta riste, ainult paber. Fokonbridge võttis paberid ja luges.

— Hm. Skavinski? See te priinimi? Hm... kaks lippu võetud käitsi võitluses... Te olite vapper sõdur.

— Ma püüan olla ka tubli majakavaht.

— Teil tuleb ronida päevas mitu korda torni tippu. On te jalad tugevad?

— Ma tulin jala pleenist¹⁾ läbi.

— All right. Olete tuttav mereteenistusega?

— Viibisin kolm aastat valaskalapüüdjate laeval.

— Tähendab, te olete proovinud mitut elukutset.

— Ja, ainult ei jäänud ühegi juure.

— Mispärast siis?

Rauk kehitas õlgu.

— Nii... saatus sarnane...

— Ent ikkagi näite mulle majakavahiks vähe vana.

— Sir! — kohasoovija hääl värises seesmisest liigutusest. — Ma olen hirmus väsinud ja vintsutatud. Te ise näete, kuipalju olen ma elus pidanud kannatama. See koht on üks sarnaseist, kuhu ma südamest igatsen. Olen vana, tahaks enesele öelda: siin seisatad, siin on su sadam. Ah sir, kõik ripub teist! Teine kord võib olla ei leia ma enam nisukest kohta. Mil-line õnn, et juhtusin nüüd Paanamasse!

Palun teid, vannun Jumala nime juures, ma olen otsekui vana paat: kui ta ei jõua sadamasse, siis upub... Kui tahate vanameest teha õnnelikuks... ma teenin ausasti...

Rauga sinised silmad vaatasid nisku-kese palvega Fokonbridgele, et viimane ei suutnud jääda rahuliseks.

— Well — ütles ta, — ma võtan teid vastu. Saate majakavahiks.

Skavinski nägu lõi hetkega rõõmsamaks.

— Tänan, oo tänan!

— Võite praegu majakatorni minna?

— Hüva.

— Noh siis Good bye¹⁾.. Veel sõna: iga üle keelu astumise eest — lahtilask.

— All right!²⁾

Tol samal õhtul, kui päike loojenes maakaela taha ja kui hele päev korraga, ilma videvikuta, vahetus ööga, oli uus majakavaht juba oma kohal; latern heitis veepinnale, nagu ennegi, oma pimestavaid kiirtevihke. Öö oli äärmiselt vaikne; täielik ekvaatoriöö, mis oli täidetud udust, millepärast ümber kuu kujundus suur ring kõigist vikerkaarevärvide varjundeist. Ainult meri mühises — ligines tõus. Skavinski seisis üleval rõdul hiiglalampide juures ja paistis alt ainult väikese, musta punktina. Ta püüdis koguda oma mõtteid ja harjuda uue olukorraga, ent need ei tahtnud kuulda sõna ja voolata ühtlase reana. Ta tundis end nii nagu tunneb end loom, kes nähes liginevat hädadohtu peidab enda kuhugi ligipääsmatusse kohta. Ja talle tuli nüüd rahuaeg. Hädadohtuse tundmine täitis ta hinge väljendamata rõõmuga. Ta võib sellel kaljusaarel lihtselt naerda oma endiste hulkumiste, seikluste, viletsuste ja õnnetuste üle. Ta oli tõesti sarnane laevale, mille köied on rebinud ja mastid murdnud tuul, millega mängib torm kui palliga, tõstes ta peaaegu pilvedeni, kuid paisates ta säälsamas taas peaaegu merepõhja, ent mis kord siiski jõuab oma sadamasse. Teised momendid tollest tormist tulid talle nüüd kõrvu säädes praeguse vaikusega

1) Pleenideks kutsutakse mõõtmataid rohulaasi New-Yorgi ja Kalifornia vahel.

1) hääd päeva.

2) hüva.

eriti selgesti ette. Osa oma seiklusist oli ta juba jutustanud Fokonbridgele, kuid oli siiski veel palju muud — oo, kui palju! Ehk ainult ehitas ta kuhugi telgi ja tegi tule maha, et kindlalt jääda kohale, kuid siissama kiskus tuul välja ta telgi roovid, kustutas tule, kuid ta enda viis vastu õnnetustele. Ja nüüd, vaadates torni rõdult valgustatud lainele, ta mõtiskles oma seiklusist ja tuletas meele läbielatut.

Ta oli hulkunud kõigis neljas ilma-jaos ja proovinud palju elukutseid. Väsimata töötajana ei ajanud ta mitte harva kokku suuremaid või vähemaid soliidseid rahasummasid, ent kaotas nad alati, vaatamata igasugustele kaalumistele ja ettevaatustele. Ta oli Austraalias kullaotsijaks, kaevas Aafrikas briljante ja teenis Ida-India sõjaväes. Kunagi ta kasvatas põldu Kalifornias — põud põletas selle; kauples metsrahvastega, kes elavad Brasiilia keskosas, — ta paat purunes Amazoni voogudel, ent ise pääsis ta nagu ime läbi; sellejärele eksis ta poolalasti ja sõjariistuta metsades ümber, toitis end metsikute puuviljadega, igal hetkel kartes kiskjatele loomadele saagiks lange-mist. Siis avas ta sepatööstuse Heleenal, Arkasaasis, kuid see põles suure tulekahju ajal maani maha. Kaljumägedes langes ta indiaanlaste küüsi ja ainult imega päästeti kanada küttidelt. Teenis madrusena laeval, mis tegi reise Bahia¹⁾ ja Bordeaux²⁾ vahel, siis odaheitjana valaskalapüüdjate laeval; mõlemad laevad hukkusid. Asutas sigaretivabriku Havannasse, kuid varastati seltsimeeste poolt paljaks tol ajal, kui lebas haigena kollases külmtõves. Lõppeks oli ta otsaga siin, Espinolis, kus pidi lõpp olema ta äpardustel. Mis võis ulatuda ta juure sel kaljusel maatükil? Ei vesi, ei tuli, ei inimesed, ja lõppeks, kas ta inimestelt kannatas vähe kurjust! Need, kes tundsid teda, ütlesid lihtselt, et tal ei ole õnne. Sellega seletus kõik.

Lõppeks ta uskus isegi, et mingisugune vägev, tagakiusav käsi jälgib teda kõikjal, maadel ja meredel, ent ta ei armastanud sellest rääkida ja ainult kui

talt küsiti, milline on too käsi, näitas ta saladuslikult põhjatähele ja kõneles, et kõik tuleb säält... Ja iga väiksemagi asja juures oli ebaõnnestumine nii järjekindel, et iga teine ta asemel oleks uskunud mingisugust saladuslikku võimu.

Ta omas kannatlikkuse ja vankumatu vastupanu, mis avaldub enda jõusse uskumise tagajärjel. Ungaris sai ta mitu lööki täägiga, sest ta ei tahtnud haarda kinni sadula jalgrauast, mis talle näidati kui ainuke pääsemise abinõu, ja karjuda: pardon. Samuti ei allunud ta õnnetustele, vaid ronis märke nagu sipelgas, kukkudes maha sada korda, kuid alates rahulikult oma reisi sada esimest korda. Ta oli tähelepandav inimene oma suguseltsis. Vana sõdur, suitsunud püssirohust. Jumala teada, kuipaljuis lahinguis, karastatud hädades, kuid omas siiski lapsesüdame. Epideemia ajal, Kuubas jäi ta haigeks ainult sellepärast, et andis haigetele kogu oma hiniinitagavara, jätmata endale grammigi.

Veel üheks tähelepandavaks jooneks oli temas see, et pärast kõiki katsumisi ei kaotanud ta lootust, et kõik paraneb, et kõik saab taas hääks. Talvel elustus ta alati ja tegi mingisuguseid uusi, suuri kavatsusi, kuid talved möödusid üksteise järele ja Skavinski leidis ainult seda, et nad tegid halliks ta pää. Ta vananes ja hakkas kaotama energiat, kannatus hakkas tal iga elatud päevaga minema otsa. Endine hingerahu vahetus ebatavalise närvilise olekuga, — ja vana sõdur võis puhkeda nutma tühisemalgi juhtumusel.

Päale selle hakkas teda aegajalt vaevama igatsus isamaa järele. Et ärrituda, selleks oli küllalt tühisema tähtsusega asjast: pääsuke, hall lind, laskuv varblane, lumi mägedel, isegi lihtne motiiv, sarnane tuttavale, kuulud kunagi väga ammu... Lõppeks vallutas ta ainus mõte: janu puhkuse järele, — võttis võidu kõige üle ja lämmatas kõik ülejäänud mõtted ning soovid.

Igavene rändaja ei osanud midagi igatsusväärsemat ega enam kallimat mõelda, kui rahulik nurk, kus ta võis puhata ja rahulikult oodata lõppu. Võib

¹⁾ loe Baia, ²⁾ l. Bordoo.

olla, et ainult sellepärast, et mingisugune imelik juhtumusmäng pillutas teda kõigis ilmanurkades, andmata talle rahu, ja ta mõtles, et ülivägev inimõnn teda ei sallii. Õige, ta võitis endale sarnase alandliku õnne, kuid nägi oma eluajal niipalju luhtaminekuid, et unistas rahust kui mingisugusest ebaharilikust. Ta ei hellitanud isegi enam lootust ja korruga ootamatult sai kohale, mis oli täiesti talle loodud. Ei ole imestusväärne, kui õhtul süütas oma lambi, et küsis endalt, on see kõik tõsi, ja ei julenud vastata: ja. Ent tõelikkus kinditas sadandete tunnusmärkidega, et see on nii. Tund kadus tunni järele. Ikka vaatles Skavinski, mõtiskles ja hakkas vähehaaval uskuma seda.

Oleks võinud mõelda, et ta näeb esimest korda merd; kell lõi keskööd, ent ta ei lahkunud oma kohalt, vaid ikka vaatlis. All, ta jalgade ees mihises meri. Lahtised lambid lõikasid pimedusest suure valgusekoonuse, mille taha kaugusse kadus rauga vaade; ent toosama sünge, saladuslik kaugus pimeduses nagu püüdis tungida valguse poole. Pikad lained veersid kohiseses pimedusest; saabudes saarekese kaldale olid näha nende vahused harjad laterna roosakal valgustusel. Tõus läks vägevamaks ja ujutas üle liivased madalikud. Ookeani saladuslik kõne kostus selgemini ja selgemini, olles sarnane vahel laskeriistade kogupaugule, vahel taas hiigla metsade kohinale, siis kauge tuhandete inimeste kõnekõminale. Siis rauges müha jälle aegamööda. Pärast kandusid rauga kuulmiseni mingisugused ohked, nuuksumised ja taas hirmsad, kõrvulukustavad kogupaugud. Korruga hajutas tuul vägeva löögiga udu laiali, kihutas hunnikusse taevaall rebi-

tud pilveranku, mis nüüd hoopis varjaskid kuu.

Läänest hakkas võimsamini lõõtsutama. Tantsides karglesid lained majakatorni alusmüüridele. Eemal algas torm. Mustal, märatseval vesipinnal vilkusid mitmed rohelised laevamastide laternate tuled. Rohekad punktid tõusid kord kõrgele üles, kord laskusid sügavale alla, kõikudes paremale ja pahemale poole. Skavinski läks kambrisse. Ikka tugevamaks ja tugevamaks läks torm. Sääil väljas inimesed võitlesid öö, pimeduse ja märatsevate lainetega, ent siin, kambris oli vaikne ja rahulik, isegi tormilöögid kostusid vaevalt täbi paksude müüride; ainult monotoonne kellade tiksumine uinutas väsinud rauka.

II.

Aeg kulus. Päevad kadusid päevade, nädalad nädalate järele. Madrused jutustavad, et aegadel, kui meri tugevasti juba laineatab, siis mingi hääl hüüab neid läbi öö ja pimeduse nime pidi. Kui mere lõpmatus võib kedagi hüüda, siis on tõenäoline, kui inimene vananeb, teda kutsus teine lõpmatus, mis on veel enam süngem, saladuslikum ja sellega ka enam igatsetavam, mida rohkem on inimene vintsutatud elust. Ent, et kuulda seda häält, on hädatarvilik vaikus. Pääle selle, vanadus armastab üksindust, nagu aimates ette ligidast hauda. Majakatorn oli Skavinskile otsekui hauaks. Ei ole midagi üksluisemat kui elu sääil. Noored, kui nad satuvad niuskesse teenistusse, heidavad varsti selle ameti, mispärast majakavahiks on harilikult juba elatanud, endasse sulgenud inimesed. Kui ta mõnikord oma tornist lahkub ja läheb rahva sekka, siis liigub ta sääil otsekui äkki ülesärغانu sügavast unest.

Tornis puuduvad rohkeim väiksed, peened muljed ja meeoleolud, mis teevad ka elu kitsaks, väikseks. Kõik, millega majakavaht puutub kokku, on ääretu, kõik piiritu. Taevas — see on üks element, vesi — teine ja nende kahe lõpmatuse vahel üksik inimese hing!

Nisukeses elus astub mõtlemise asemele sügav mõtlikkus ja sellest mõtlikusest ei ärata majakavahti miski, isegi ta amet. Päev tõuseb päevale täpselt sarnasena, nagu üks viljatera teisele. Ent vaatamata sellele Skavinski tundis enda õnnelikumana, kui ealeski enne.

Ta tõusis harilikult valge tulekul, sõi hommikut, puhastas laterna klaasid ja pärast, istudes rõdul, vaatles mere kaugusse ja ta silmad ei jõudnud küllalt silmitseda ta ees avanevat pilti. Määratul tumesinisel foonil võis näha alaliselt pinevile tõmmatud, tuulest paisunud purji, mis valendasid päikesekiirtes nii kiirgavalt, et silmadel hakkas valus nende liigest läikest. Vahel liikusid paadid, kasutades passaat-tuult, pikana reana, üksteise järel, otskui kajakate või albatrosside kett. Punased vaadid, teetähised, kiikusid aeglaselt lainetel. Igapäev ilmus purjede vahele määratu hall suitsusammas. Siis tuli aurulaev New-Yorgist, vedades Espinoli reisijaid ning kaupa. Ta jättis alati enda järele pika vahutava viiru. Teiselt poolt avanes vaade nagu peopesal Espinolile: ta kärarikkale sadamale, mastide metsale, lodjadele ning paatidele; vähe kaugemal valendasid linna majad ja tornid. Majakatorni kõrgusest paistsid majad kajakapesadena, lodjad — sitikatena, ent inimesed liikusid valgeil tänavail nagu mustad punktikesed.

Alates varahommikust kandis karge idatuul linna kära, mille sekka lõikusid veduriviled. Liikumine rauges sadamas, kajakad peitusid kaljulõhedesse, lainete mäng lakkas, nad veersid veel ainult aeglaselt, laisalt. Tol ajal saabus mandril, merel, majakatornis mitte millestki segatud vaikusetund. Kollased liivaseljakud, mille üle rullusid aeglaseltained, hiilgasid nagu kuld; päikesekiirte kimbud langesid taevast vesipinnale, maale ja kaljudele.

Siis valdas ka rauka mõnus väsimus-

tundmus. Ta tundis, et puhkus, millele andub, on võluv, ent kui tuletas meele, et see kestab kaua, siis polnud talle vaja enam midagi muud ilmas.

Skavinski oli õnnelik. Ent inimene kohaneb varsti oma olukorraga, alaliselt omandab uskuvust, — nii ta mõtles, et kui inimesed ehitavad invaliididele majad, siis mispärast ei anna Jumal päävarju ka omale invaliidile? Aeg kulus ja kinnitas teda selles veendumuses.

Vanamees elutses torni, kaljude, liivaste madalikkude ja üksindusega. Ta pidas sõprust ka kajakatega, kes elutsesid kaljupragudes, kuid õhtul kogusid käravad hulgad majakatorni katusele. Skavinski viskas nendele alati oma toidujäänused: linnud harjusid temaga ruttu, nii et lendasid lõppeks hoopis ta ligdale, ümbritsesid teda valgete tiibade parvega ja rauk käis lindude keskel nagu karjane oma karja hulgas.

Mõõna ajal ta laskus alla ja korjas ilusaid konnakarpe, mis lained olid jätnud liivale. Öösel, kuu ja laterna valgel käis ta püüdmas kalu, — neist kubisesid väikesed käärud ja saare lahekesed.

Lõppeks ta armastas oma kaljut ja oma viljatut saarekest, kus kasvis ainult madal, paks rohi, andev liimivat mahla.

Saarekese kehvus tasuti suurepäralise panoraamaga. Keskpäeval, kui atmosfäär muutus haruldaselt puhtaks ning selgeks, oli näha kogu maakaal, kaetuna äärest ääreni suurepärase taimestikuga. Skavinskile näis, et tema ees avaneb ääretu rohtaid. Hiigla kookuspalmide ja baananite salgad moodustasid ilusad, lopsakad buketid otse Espinoli seinteni. Kaugemal, Espinoli ja Paanama vahel, oli suur mets, mille kohalt hommikul ja õhtul verkas aur tõusis, — hiigla troopikamets, ujutatud üle veega, mässitud ümber lianidega mis mühisel lainena hiigla palmi-, piima- ja kautšukipuudest.

Oma kiikri abil võis rauk vaadelda mitte ainult puid, mitte ainult baananite suuri lehti, vaid ka terveid ahvidekarju, papogoide salku, kes tõusid määratu pilvena metsa kohale.

saarel olid talle ootamattuseks, peaaegu ammu läinud aegade kajaks, imeks. Keegi nimetas teda nimepidi kalli, kuid — oo häda! unustatud häälega.

Ta istus mõned minutid poolavatud silmil ja oli peaaegu arvamisel, et kui ainult avab nad, — kaob uni. Ei! Lahtirebitud pakk lebas ta ees säälsamas, valgustatud päikese kiirtest, — avatud raamat oli sellesamas olekus. Skavinski sirutas ta järele uuesti käe, kuulis ta peaaegu kesk vaikust oma südame tuksumist. Ta vaatas, nood olid luuletused. Ülal seisis suurte tähtedega poeemi päälkiri, all — autori nimi. Too nimi

ei olnud võõras Skavinskile; ta teadis, et too kuulub suurele poeedile ja ta oli lugenudki ta väljaandeid kolmekümnendail aastail Pariisis. Pärast, sõides Hispaanias ja Alžiiiris, ta kuulis oma suguvendadelt suure kirjniku kuulsuse kasvamisest, kuid siis oli ta nii kiindunud karabiini, et ei võtnud raamatut kätte. 49. aastail sõitis ta Ameerikasse ja elades avantüristielu peaaegu ei kohanudki poolakaid, kõnelemata poolakeelseist raamatuist. Uudishimuga ja südame tuksumisega käänis ta ümber tiitlilehe. Talle näis, et ta metsikul, tühjal saarel algab pidupäev. Aeg oli palavaim. Espinoli kellad löid viis. Oli päälelõuna. Selget taevast ei tumestanud ainuski pilv, ainult üksik kajak liugles ääretus taevasinas. Ookean peaaegu uinus, ainult väikesed lainekesed rullusid vaevalt, tasa kaldaid suudeldes. Kauguses naeratolid valged Espinoli majakesed ja imelikud palmide salgad. Kõikjal oli pühalik vaikus.

Korruga, kesk vaikust, kostis rauga värisev hää. Ta luges kõvasti, et saada paremini aru:

Mu isakodu, Leedu, sa nagu tervis: enam, Kui meie kaotand sinu, siis meile armsam, kenam, Nüüd minnes lahku sinust, oo kallis kodumaa. Veel näen sind, laulan sinust ma hinge, valuga...

Skawinskil ei jatkunud häält. Tähed hakkasid tantsima ta silmade ees, rinnas otsekui murdus midagi ja lainena tõusis südame juurest ikka kõrgemale, lämmatades häält, nattes kõri. Kulus minut; ta kogus end ja luges edesi:

Oo taeva kuninganna! mu tegid terveks siis, Kui olin noor ja ema, kes lootused kõik kaotas Mu Sinu ette maha siis pani ja kui mina Näo Ülipuhta ette, säääl tõstsin haiged laud: Siis oli sündind ime suur: võisin tõusta, minna — Siis harras palve minu Su läve alla vaotas. Nii isamaale kallile Sa imega mind vii!

Rauk nuttis ja laskus maa pääle; ta hallid juuksed lange sid liivale. Pea täitub neliküm mend aastat, kui ta nägi viimast kord kodumaad ja Jumal teab — palju, kui ei ole kuulnud kodukeelt; ent nüüd see keel tuli ise üle ookeani ta juure ja leidis ta üksikuna, teisel poolkeral, nisuke armas, nisuke kallis!

Nuuksumistes, mis raputasid

teda, polnud valu, vaid ainult äkitselt äratatud väljendamatu rõõm, mille ees kõik paistab mittemillegina... Ta palus lihtselt oma pisaratega andeksandu temalt, kaugelt, armsalt kodumaalt, selle eest, et juba vananes, nii elutses oma üksildase kaljuga, nii vajus unustusse, et tal isegi mure hakkas kaduma. Ent nüüd ta „pöördus ümber imel...“ Ta süda kärises katki.

Minutid läksid minutite järel, ent ta lebas ikkagi veel. Kartmatult lendasid kajakad oma vana sõbra juure. Lignes aeg, kui ta harilikult andis neile oma toidujäänused. Mõned kajakad laskusid torni kõrgusest ta juure, pärast lendas ka veel teisi ja nad puutusid teda nokkadega ning kohistasid

tiibadega ta pää kohal. Tiibade kohin äratas ta. Ta oli nutnud kõik pisarad, ta nägu muutus nüüd selgeks ja rahulikuks, silmades säras vaimustus. Kogu oma toidu andis ta lindudele, nad lendasid, ent ise võttis uuesti raamatu.

Päike vajus juba aegade taha, neitsiliku Paanama aia taha ja laskus säält aeglaselt maakaela taha, teisele ookeanile, ent Atlandi-ookean põles veel siiski, otsekuu ujuks säält laialipuistatud kuld. Õhus oli veel valge, võis lugeda.

Nüüd hingel rõhutumal taas lennata sa lase, Kus rohelised künkad ja veetlev metsapõu...!)

Videvik laskus alla, — lõunas on videvikud lühikesed nagu silmapilgud. Rauk toetus pääga kaljule ja sulges laud. Ent siis võttis Too ta hinge kodustele väljadele kaasa, „mis kaetud nisust kuldsest ja kesvast hõbedasest“.

Taevavõlvil põlesid veel pikad kullaja purpuritriibud, kui ta unistused kandsid ta kodustele radadele. Kohisesid pedajametsad, sulisesid kodused jõed. Ta näeb kõike, kuidas oli. Kõik too küsib: „mäletad?“ Ta mäletab! Ta näeb: viljapõllud, peenrad, aasad, metsad ja puukesed. Õo on juba. Sel ajal põles harilikult ta latern, kuid nüüd viibib rauk — kodukülas.

Vana pää laskub rinnale ja uinub. Üks pilt vahetus teisega ruttu ja enamalt jaolt järjekorrata. Ta ei näe kodumaja, — tolle pühkis sõda maapäält; ei näe isa, ei ema, — nood surid juba ta lapsepõlves; kuid küla on siiski seesama, nagu oleks ta säält lahkunud alles eile: onnide rida, tulukestega aknais, veepais, kaks tiiki, kus öösel kooris krookusid konnad.

Millalgi, väga ammu, seisis ta oma külas vahil; nüüd tuleb too õo nii selgesti ta silmade ette. Vaat', taas ta on ulaan ja seisab vahil: kaugemalt paisatab kõrts oma põlevate silmadega; kõrts kärab ja koputab ja laulab kesk öist vaikust jalgade trampimise, viiuli vingumise ja kontrabassi madala hääle: „Uu-ga! Uu-ga! saatel. Säält ulaanid

taovad takti rautatud saabastega, kuid tal on üksinda nii igav. Aeg veereb aeglaselt, lõpuks kustuvad tuled; kõikjal on läbipaistmatu udu: heinamaalt tõusevad üles aurud ja mässivad kogu ilma valge surnulinaga. Näib, — otsekuu meri, kuid need on ainult põllud: tarvis ainult vähe kuulatada, kui rukkirääk prääksub pimeduses, või krooksub konn mudalombis. Õo on rahulik ja külm. Kaugemal mühiseb ilma tuuleta pedajapalu nagu merelaine. Aeg kulub, juba värvib agu idakaare verevaks; ka kikkad kiresid, istudes aedadel: onnist onnini lainetavad nende hääled. Kuski kõrguses kluglutavad kured. Ulaanil on nii värske ja hää. Säält kõneldi midagi homsest lahingust. No, ta läheb ka, kuidas lähevad teised, hüüetega ja lippude kohisedes. Noor veri voolab allikana, olgugi et hommikune tuul jahutab teda. Kuid nüüd on ka juba koit, koit... Õo kahvatub; pimedusest vabanevad metsad, põõsad, majade rida, tuulik, paplid. Kaevuvinad rigisevad nagu kardne tuulelipp torni katusel. Milline armastusväärne maa, imeilus koidu roosakais kiirtes! Oo, kallis, kallis!

Tasa! Valvelolev tunnimees kuuleb, kuidas keegi ligineb.

Korraga kuuldu mingisugune hää sellesama Skavinski kohal.

— Hei, vanamees! Tõuske üles! Mis on teiega?

Rauk avab silmad ja vaatab imetusega ta ees seisvat inimest. Unistuste pildid segunevad ta pääs tõelikkusega. Lõpuks kahvatavad nägemised ja kaovad. Ta ees on Johns, sadamavalvur.

— Mis on teiega? — küsib Johns. — Olete haige? —

— Ei.

— Teie ei süüdanud laternat. Teid ootab ametist lahtilask. Paat San Jere-most purunes liivaseljakul. Õnneks ei uppunud keegi, vastasel korral langeksite kohtu alla. Istuge minuga paati, ülejäänud kuulete konsulaadist.

Skavinski kahvatas: ta ei süüdanud tõesti sel ööl laternat.

Mõni päev hiljem võis rauka näha laevalael, mis läks Espinolist New-Yorki. Vaeseke kaotas koha. Tal sei-

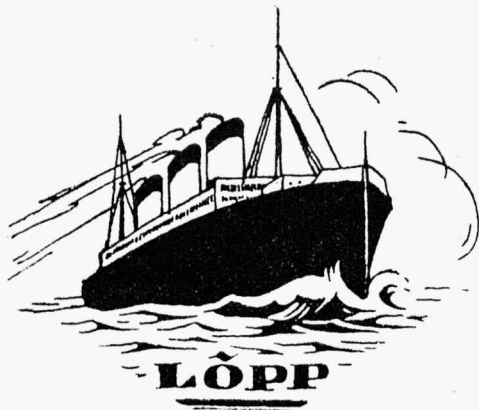
1) Kuulsa poola kirjaniku Adam Mieciewicz'i poeem „Pan Tadeushi“ algus.

sis ees uus tee, uued rännakud; tuul kiskus uuesti lahti selle lehe, et paisata teda taas ühest kohast teise.

Rauk oli selle mõne päevaga tub-

listi vajunud kokku ja tõmbunud tagasi, ainult ta silmad särasid endiselt.

Aegajalt kobas ta käsi rinnal raamatut, nagu kardaks selle kadumist.

Jutt poisist, kes leidis õhu.

A. Russel-Bondi järele M. N.

Kes ei tunneks juttu Isak Newtonist ja talle pähe kukkunud õunast, niisama James Wattist ja ta tädi keevast kohvikatlast ja millistele suurepärasele leidustele juhtisid need igapäevased pisi-asjad. Ehk on mõned lugenud ka noorest Galileist, kes Pisa doomkirikus unustas kogu piduliku jumalateenistuse, vaadeldes õhutõmbes liikuvate kroonlühtrite hõljumist ja selle kaudu leidis pendli liikumise, mis siis seinakelladele kohandati. Kuid vaevalt on keegi teist kuulnud juttu poisist, kes esimesena leidis õhu?

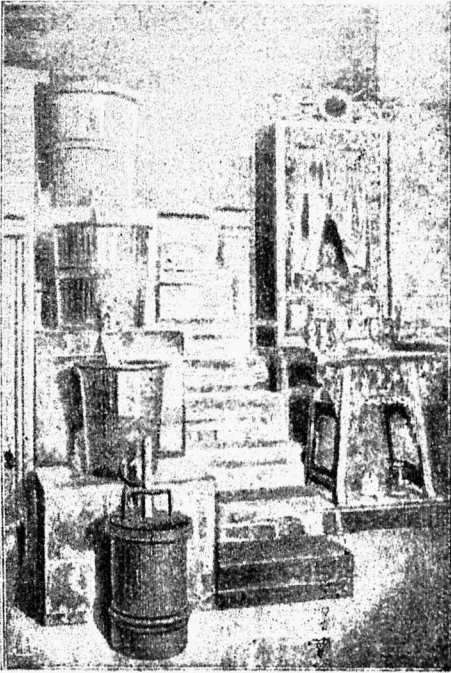
Ta nimi oli Ktesibios (loe: Tesibios), ja ta elas Aleksandrias veerandtuhat aastat enne Kristust. Ta isa oli habemeajaja, ning noorest Ktesibiosest muidugi oodati talle vääriolist järglast. Kuid ime küll, see tulevikupilt ei olnud poisile kuigi meelt mööda. Käärid ja vahupintsel ei meelitanud teda sugugi.

Nagu hiljemini Newton ja Watt, nii oli ka poisike Ktesibios elav küsimusmärk. Ükski nähtus ega asi ei jäänud ta terase tähelepanu eest varjule. Ta pidi selgusele jõudma, miks see või teine asi just nii on aga mitte teisiti. Ta isal pidi küll olema esimese klassi habemeajamis-äri, sest sääl leidus ko-

guni õige peegel. Sel ajal ei olnud peegel veel niisugune igapäevane tarbese, nagu meie päevil. See oli mingi kiiskavaks lihvitud vaskplaat või klaastahvel, mille tagune oli mustaks värvitud, nii et lähedalt vaadates võis sellest näha oma hämara kuju. Seinal rippudes oleks säärasest asjast olnud vähe abi, mispärasest ta ülal laes nulia abil rippus, ja kui abitarvitaja oma näo oli siledaks saanud, tõmbas isa peegli alla, et teine ta kätetööd võiks imetella.

Ktesibiose isa habemeajamistoas pidi see peeglivärk olema vist halvasti tehtud, et ta üles ja alla liikudes tegi väikest suhinat, või tuli see õhu vastupanust nobedal üles-alla liikumisel. Selle tühise asjaga oldi siiski juba harjutud, ega pannud seda keegi enam tähele. Ei muu kui noor Ktesibios, kelle terase silma ja kõrva eest miski ei jäänud märkamata. Ta hakkas tähelepanelikult uurima suhina põhjusi. Ja ta hoolika mõtlemise tulemuseks oligi siis see suurepärane leidus: ta leidis nimelt õhu.

Tõsi, õhk oli küll olemas juba enne tedagi, juba Aadama aegadest pääle olid kõik hinganud seda kopsudesse. Inimesed teadsid, et kui hingamine lõp-

Vesikell.

pis, siis lõppis ka elu. Nad^xolid tunnud tuule puhkumist põskedel ja näinud lehti liikuvat selle jõust. Kuid sügavamale polnud nad asjasse tunginud. Nende pähe polnud veel turgatanud, et seda silmle nägemata ja sõrmile katsumata, kuid siiski olemas-olevat ainet võiks inimene kuidagi oma tuluks tarvitada.

Alles poisikene Ktesibios tegi selle tähtsa tähelepaneku: ta leidis, et õhu võib kokkugi suruda, ja et ta jõud sellest kasvab ja märgatavaks saab ja võib mingisuguseks mehhaaniliseks otstarbeks kasulik olla. Neil inimkonna rõõmsail lapsepõlve ajal tuli esimeses joones küsimusse muusikaline tarve. Ktesibios sidus eripikkused pillitorud ühte ja pani lõõtsa neid puhuma — ehitas ühe sõnaga esimese oreli maailmas. Lõõtsa tõmbas vesiratas, mis pärast ta ehitust hakati kutsuma vesiorelik.

Kuid sellega ei piirdunud veel noore inseneri katsed. Paganausu pappidel

oli neil ajal väga mitmesuguseid nõiatempe, millega nad võlusid rahva meeled ja panid selle pimedast pääst uskuma nende jumalaid ja pappide piiramata võimu. Nad panid ebajumala kuju tegema kummalisi hääli, puhkuma sõõrmeist suitsu ja tuld, liigutama vaskseid tiibu ja käsivarsi nagu veskitiibu j. n. e. Olete ehk lugenud Memmoni Tebe juures olevaist hüiglasambaist, mis „laulsid“, kui päikese esimesed kiired neid puudutasid. Soojuse mõjul paisus kivi ja rõhus õhu suure jõuga kuju pragudest välja, nii et sündis isesugune muusikaline heli. Ja kõigis neis kunstides oli Ktesibios pappidele agarasti abiks, ja ta õppis nende salatarkust.

Ktesibios ei leppinud üksi pneumaatilise inseneriteadusega, vaid tegi enda kuulsaks ka mehhaanika alal. Eriti ta ehitatud vesikell oli vanal ajal kuulus. See käis väsimatult aastast aastasse ega näidanud üksi tundide käiku, vaid ka kuu- ja aastapäevi. Egiptlased jagasid ööpäeva kaheteistkümneks valgeks ja kaheteistkümneks pimedaks tunniks. Suvel olid esimesed teistest pikemad, talvel lühemad. Selle vaheldavust näitas Ktesibiose kuuluse kell. Selle ülemisel põikpuul oli kaks vaskist inimkuju, millest teine lakkamata nuttis helkjaid pisaraid. Pisarad valgusid ta silmist kella mehhanismi mõjul. Teisel kujul aga oli kauss kaelas, millega ta näitas pikkamisi pöörlevale metallsilindrile märgitud päevahetki. Pöörlemine oli nii pikaline, et silinder päeva jooksul vaid vähekesse oma asendit muutis, ja terve aasta kulus selle ringipööramiseks. Ktesibios oli kella nii täpseks saanud, et ta oli pisarad pannud käima kalliskivisse puuritud peene augukese läbi, et vesi ei saaks auku suuremaks kulutada ja sellega ajanäitamise täpsust rikkuda.

Terasest habemeajaja pojast sai oma aja suurim matemaatik, ja ta õpilasist sai veelgi kuulsamaks Heron, kes ehitas maailma esimese aurumasina. Kuid see on juba teine jutt.

LOODUSESÕBRA NURK.

1. Seletusi vaatlustele lõikusekuus.

1. Jupiter seisib otse lõunas kesköö kuu keskel: ta oli siis vastuseisus päikesele.

2. Teistest planeetidest võis näha lõikusekuul koiduvalguses Veenust. Öösel paistis madalal lõunataevas ka punakas Mars.

3. Läbirändajatest lindudest võis näha jõe- ja järvekallastel rüüte ja tildreid.

4. Lõikusekuu jooksul kadusid meilt kiivitaja, õöbik, kagu, toonekurg ja mitmed väiksed laululinnud, kelle toit — õrnad putukad — otsa lõppemas.

5. Iseäranis huvitav on aasadel õitsev ädal-lill. Üksikul varrel üksik leht ja valge õis, milles 5 kroonilehte ja sama palju tolmukaid. Nende kõrval ripsmelised lisalehekused. Tolmukad ise valmivad üksteise järgi, igapäev üks tolmukas.

6. Pilt-mõistatuse lahendus: 1. — rähn, 2. — haigur, 3. — kolibri, 4. — käbilind, 5. — öösorr, 6. — kajak. Kõigis lugematelt tulnud lahendustes leidis vigu: nähtavasti, ei olegi linnu tundmine noka järele nii väga kerge asi.

2. Vaatlusi mihkli- ja viinakuus.

1. Öhtul k. 9—10 paigu üles otsida lõunapoolsel vaatepiiril Mars ja valmistada silma järele kaardike, kus ka teisi ligidalt seisvaid tähti üles märgitakse. Kas tunnete mõnda tähte või tähtkuju nende hulgas? Kui ei, siis toob seletusi „Noorusmaa“.

2. „Ehatäht“ paistab kaugupoolel vaatepiiril ja mitte ehavalguses. Kuidas, see „võimalik“?

3. Rändlindude minek täies hoos. Noorusmaalased vaatlevad hoolega nende liikumist ja teatavad toimetusele, millal, misugused linnud, kuhupoole, kui suurel arvul j.n.e. lendasid.

4. Puud ehtivad sügisvärvidega. Vaadelda lehtede koltumise ja langemise käiku. Vaatlused „Noorusmaale“ avaldamiseks saata. Nii saaksime huvitava ülevaate kodumaa looduse sügiselust.

5. Mida kujutab see pilt? Looduse elust huvitatud noorusmaalane kirjutab sellest pikema seletuse. Parimale tööle määratakse auhind.

6. Noorusmaalased! Kui tahate jõuluks õitsvaid lilli saada, siis talitage järgmiselt. Ostke lille- ja seemnekauplusest nartsissi, hüatsindi või tulbi sibulaid. Istutage nad üksikult lillepottidesse nii sügavale, et muld parajasti kataks sibulad. Potid sibulatega tuleb keldrisse või teise pimedasse ruumi viia, kus õhusoojus ei lange alla 0° ega tõuse üle 10°. Sääli pannakse potid tühja kasti ja kaetakse parajasti niisutatud liivaga, nii et liivakord umbes 2 tolli paksuselt potte kataks. Liivasse maetuna jäävad sibulad umbes 2 kuud. Mis edasi teha, juhatab „Noorusmaa“. Liiva liigutada ei ole soovitav.

VÕISTLUSI JA ÜLESANDEID.

Kas tunned kodumaad?

Noorusmaa kuues auhinnavõistlus.

Siin leiate viis kodumaa pilti. Kirjutage meile, mis kohta kujutab iga pilt. Õieti vastajaile loositakse lauatennise mängu abinõud.

Nr. 1.

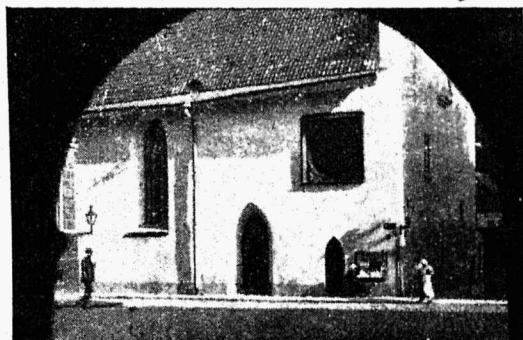
Nr. 4.

Nr. 2.

Nr. 5.

Nr. 3.

Milline kuju peaks olema jõel, et pääseda jala ühelt kaldalt teisele ilma sillata ja nohu-
saamise hädaohuta? π

Kuhu jääb rändur, kes matkab muutmatult
põhja suunas? π

„Mina ei usu, et maakera oleks ümmargu-
ne,“ ütles rätsepp. — Miks nii? — „Minul on
Austraalias ametivend ja see kirjutas mulle, et
tema ka õmbleb pükstele nõõbid ette.“

Millest tekkis rätsepa kahtlus? π

Tordijagamine.

Laual oli rombikujuline tort. Perenaine asus ta jagamisele. Lapsed, kellel käisid juba neelud, nõudsid, et igaüks saaks ühepalju. Käesoleva tordi kuju puhul oli see jagamine õige raske viia läbi. Onu Jaan võttis paberi ja pliitsi ja lubas kohe arvata välja, kuidas tordist saaks kuus ühesuurst jagu, sest tordisoovijaid oli kuus.

Onu Jaan ei olnud oma tööga jõudnud veel lõpule, kui tuli veel kaks külalist juure. Ruttu võttis ka onu Juhan pliitsi ja paberi ja hak-

kas arvama, kuis jagada tort kaheksaks võrdseks osaks.

Ootajail lõppis aga kannatus: perenaine jagas tordi oma äranägemist mööda. Kui mõlemad onud korraga võidurõmsalt hüüdsid: valmis, oli ka tordilõikamine valmis.

Et tulevikus mitte tordist ilma jääda, otsustasid onud teha kõik tarvilikud joonistused ja plaanid rombikujulise tordi ükskõik, mitmeks võrdseks osaks jagamiseks. Noorusmaalased, tulge onudele appi ja saatke enda poolt juhutused raske küsimuse õigeks lahendamiseks. Kes saadab kõige parema lahenduse, saab ta suks rombikujulise tordi.

π

6. ülesanne.

Õuele püstitati lipuvarrast ja ehitati selleks maasse tsemendiga vooderdatud kandiline auk. Väike tüdruk mängis õuel ja kukutas palli auku. Kohe jooksis ta isa juure, et see võtaks palli välja. Isa katsus käega, aga auk oli liig sügav. Siis urgitses ta aialatiga, latt ei läinud palli ja seina vahele ja kui lõpuks läkski, siis ei tõstnud sugugi palli ülespoole. Noorusmaalased, appi! Kuidas saab kõige kergemini palli kätte? Kõige parema nõu andjale tasuks raamat.

Käesoleva numbrü ülesannete lahendused saata toimetusse viinakuu 15. päevaks. Osa võivad võtta muidugi kõik noorusmaalased teise poolaasta tellijad.

Noorusmaalased omavahel.

Küsimusi.

1. Millal olite õnnelik oma elus?
Elmar Helleste.
2. Millist sporti harrastate suvel kõige meelsamini ja mis põhjusel?
Hirveki.
3. Mis oled teinud Noorusmaa levitamiseks ja milliste tagajärgedega?
Lauri.

Kirjavahetust

soovib kirjandusest, noorsootegevusest, filosoofiast ja poliitikast huvitatud noortega Ilmar Rebane, Tallinnas Suur Pärnu m. nr. 23.

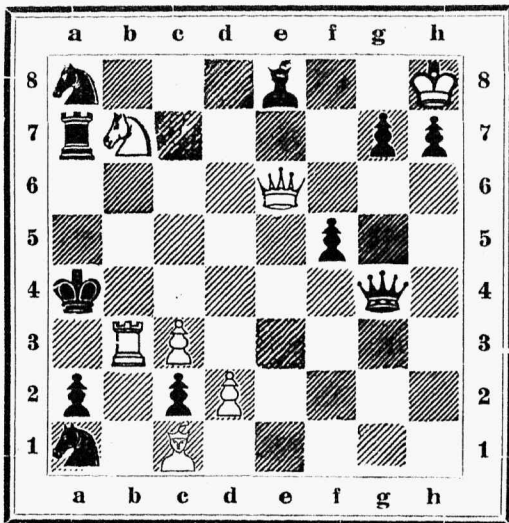
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 6.

Kokku säändud V. Mikenas (Tallinnas).
„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kh8, Le6, Vb3, Oc1, Rb7, Ec3 ja d2,
Mustad Ka4, Lg4, Va7, Oe8, Ra1 ja a8.
Ea2, c2, f5, g7 ja h7.
Valged algavad ja annavad matt kahe
sammuga.

Ülesande nr. 3 lahendus.

1. Lh4 — f4, Kg6 — h5,
2. Og8 — f7 annab matt.
1. (Lh4 — f4), Kg6 — f6,
2. Ve5 : e6 annab matt.
1. (Lh4 — f4)f Of5 ükskõik
kuhu,
2. Lf4 — g5 annab matt.

Lõpumängu nr. 3 lahendus.

1. Vf4 — f7, Le7 : f7,
  2. Lh2 — b8 +, Vb6 : b8.
- Valged on suitsus.

2. (Lh2 — b8), Lf7 — g8,
3. Lb8 — e5 + jne.
1. (Vf4 — f7), Le7 — c5,
2. Lh2 — e5 +, Lc5 : e5,
3. Vf7 — f8 annab matt.

Õiged lahendused ülesandele nr. 3 saatsid:
Erich Laasi ja V. Mikenas (Tallinnast), G. Veh-
terstein ja O. Uuts (Vändrast, ka nr. 2), Elmar
Helleste (Kil.-Sillaotsalt, ka nr. 2), Karl Ger-
berson (Kil.-Nõmmelt), Robert Keres (Tartust).
Õiged lahendused lõpumängule nr. 3 saat-
sid: Boris Kerner, Erich Laasi ja V. Mikenas
(Tallinnast), Robert Keres (Tartust).

Partii nr. 4.

Sitsiilia kaitse,

Valged. Mustad.
Schnitzler. Hardung.

1. e2 — e4, c7 — c5,
2. Rg1 — f3, Rb8 — c6,
3. Of1 — c4, d7 — d6,
4. Rb1 — c3, Oc8 — g4 ?
5. Oc4 : f7 + Ke8 : f7
6. Rf3 — g5 + Kf7 — f6 ?
7. Ld1 : g4 g7 — g6,
8. Lg4 — f4 + Kf6 — g7,
9. Rg5 — e6 annab matt.

Partii nr. 5.

Berliini odamehe avang.

Valged. Mustad.
Taylor. N. N.

1. e2 — e4, e7 — e5,
2. Of1 — c4, Rg8 — f6,
3. Rg1 — f3, Rf6 : e4,
4. Rb1 — c3, Re4 : c3,
5. d2 : c3, e7 — d6,
6. 0 — 0, Oc8 — g4,
7. Rf3 : e5, Ug4 : d1,
8. Oc4 : f7 + Kc8 — e7,
9. Oc1 — g5 annab matt.

K a b e.

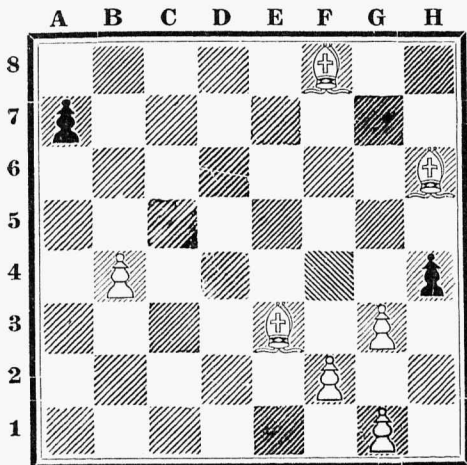
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 4.

Kokku säändnud Robert Keres (Tartus).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Ke3, f3 ja h6; L b4, f2, g1 ja g3.

Mustad: L a7 ja h4.

Valged algavad ja panevad musta kabe ja lihtkivi kinni (suutsu).

— kabe ehk daam.

— lihtkivi.

Partii nr. 4.

Mängitud Moskvast.

Valged.

N. Kukujev.

1. c3—d4,
2. b2—c3,

Mustad.

S. Vorontsov.

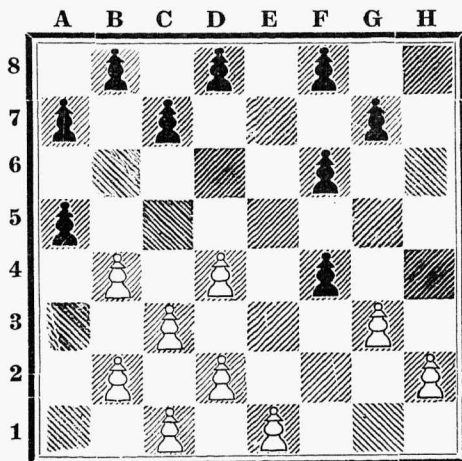
- f6—g5,
- g5—f4,

3. e3 : g5,
4. g3 : e5,
5. a1—b2,
6. f2—g3,
7. g3 : e5,
8. a3—b4,
9. g1—f2,
10. f2—g3(?)

- h6 : f4,
- d6 : f4,
- b6—a5,
- e7—d6,
- d6 : f4,
- g7—f6,
- h8—g7,

Seis peale valgete 10 sammu:

Mustad.

Valged.

10. . . . .,
11. g3 : e5,
12. b4 : d6.

- a7—b6(!),
- b6—c5(!),

Kui d4 : b6, siis f6 : d4, 13. c3 : e5, a5 : a1 K ja võidavad.

12. . . . .,
13. c3 : a5,
14. e5 : g7,
15. g7—h8 K.,
16. K h8 : f6,

- a5—b4(!),
- g7—h6,
- c7 : a1 K.,
- f8—g7,
- K a1 : h8.

Valged andsid alla.

Ilmus trükist

Noorusmaa jutukirjastik nr. 1

C H. D I C K E N S

**KILK
KOLDEL**

Hind 100 marka
Pääladu Rataskaevu 22

Natalie Mey illustratsioon
raamatust Kilk Koldel

Noorusmaa

Ilmub 2 korda kuus

Tellimishind

200 marka

poolaastas

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2.